

آموزش تاریخ در سایه سیاست

از تألیف تا تدریس کتاب‌های درسی تاریخ در ایران

مجموعه مقالات پنجمین همایش آموزش تاریخ در مدارس

دانشگاه سیستان و بلوچستان، ۲۶ دی ماه ۱۳۹۷

به کوشش:

رحیم روح‌بخش، فریده حشمتی

برگزارکنندگان همایش:

انجمن ایرانی تاریخ و دانشگاه سیستان و بلوچستان (گروه تاریخ)

حامیان همایش:

اداره کل آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان، دانشگاه ولایت،
دانشگاه زابل، دانشگاه فرهنگیان، دانشگاه پیام نور، اداره اسناد و کتابخانه ملی،
اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، غیرانتفاعی فرهیختگان دانش

دبیر علمی همایش: دکتر مسعود مرادی

دبیر اجرایی همایش: دکتر علی نادریان فر

نشریات کتابخانه ملی

تهران ۱۴۰۰

سرشناسه: همایش آموزش تاریخ در مدارس (پنجمین : ۱۳۹۷ : زاهدان)
عنوان و نام پدیدآور: آموزش تاریخ در سایه سیاست از تألیف تا تدریس کتاب های درسی تاریخ در ایران : مجموعه مقالات پنجمین همایش آموزش تاریخ در مدارس دانشگاه سیستان و بلوچستان ، ۲۶ دی ماه ۱۳۹۷ به کوشش رحیم روح بخش ، فریده حشمتی ؛ دبیر علمی همایش مسعود مرادی ؛ دبیر اجرایی همایش علی نادریان فر ؛ برگزارکنندگان همایش انجمن ایرانی تاریخ و دانشگاه سیستان و بلوچستان (گروه تاریخ) ؛ حامیان همایش اداره کل آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان [و دیگران] . مشخصات نشر: تهران: نگارستان اندیشه ، ۱۴۰۰ . مشخصات ظاهری: ۴۴۸ ص. : مصور(رنگی) ، جدول ، نمودار .

شابک: ۵-۸۶-۰۷۶۶۶۲۲-۹۷۸ . وضعیت فهرست نویسی: فیپا . یادداشت: کتابنامه .
عنوان دیگر: مجموعه مقالات پنجمین همایش آموزش تاریخ در مدارس ، دانشگاه سیستان و بلوچستان ، ۲۶ دی ماه ۱۳۹۷ . موضوع: تاریخ -- راهنمای آموزشی (متوسطه) -- کنگره ها . تاریخ -- راهنمای آموزشی (متوسطه) -- کنگره ها . تدریس اثربخش -- ایران -- کنگره ها
History -- Study and teaching (Secondary) -- Congresses . Effective teaching -- Iran -- Congresses .
شناسه افزوده: روح بخش ، رحیم ، ۱۳۴۵ - ، گردآورنده . حشمتی ، فریده ، ۱۳۴۷ - ، گردآورنده .
انجمن ایرانی تاریخ . دانشگاه سیستان و بلوچستان . دانشکده ادبیات و علوم انسانی . گروه تاریخ .
ایران . وزارت آموزش و پرورش . اداره کل آموزش و پرورش استان سیستان و بلوچستان .
رده دیوئی: ۹۰۷ . رده بندی کنگره ۲۲/۱۶ شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۶۱۱۵۸

آموزش تاریخ در سایه سیاست

از تألیف تا تدریس کتاب های درسی تاریخ در ایران

به کوشش: رحیم روح بخش ، فریده حشمتی

ناشر: نگارستان اندیشه

ویراستاران: فریده حشمتی ، کیمیا حشمتی

نمونه خوان: مهرداد فردیار

طراح جلد: سعید صحابی

صفحه آرای: سفیر اردهال

نوبت چاپ: نخست ، ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: صادق

نشانی ناشر: م. انقلاب ، ابتدای خ آزادی ، خ بهزاد ، شماره ۲۹ واحد ۷

تلفکس: ۶۶۴۳۵۴۲۳ - ۶۶۹۷۸۸۸۱

www.cins.ir - info@cins.ir

فهرست مطالب

- مقدمه انجمن ایرانی تاریخ..... ۱۱
- مقدمه دبیران همایش..... ۱۳
- متن سخنرانی دکتر عبدالرسول خیراندیش، استاد دانشگاه شیراز در مراسم افتتاحیه همایش..... ۲۱

مقالات کتاب‌های درسی تاریخ

۱. تاریخ اسلام برای دانش‌آموزان؛ به روایت عباس اقبال آشتیانی / شهاب‌الدین سمنان..... ۲۷
۲. تغییرات بازنمایی کارنامه سیاسی مصدق در کتاب‌های درسی تاریخ دهه ۱۳۵۰ / حامد سلطان‌زاده..... ۵۱
۳. بررسی دروس تاریخ در کتاب‌های مقطع ابتدایی / مسعود دادبخش..... ۷۷
۴. بازتاب تاریخ ایران باستان در مطالعات اجتماعی چهارم دبستان / شورش عزیزی‌مند..... ۱۰۵
۵. بررسی نقش و جایگاه زن و نگاه به او در کتاب‌های درسی تاریخ مدارس مقطع متوسطه دوم جمهوری اسلامی ایران / نورالله پهلوان، صغری نریمانی..... ۱۲۵
۶. مسئله زنان در تاریخ (۱) ایران باستان / حمید خرمی..... ۱۴۳
۷. ضرورت توجه به نقش مطبوعات دوران مشروطه اول در کتاب درسی تاریخ معاصر / نسرین میرآخورلو..... ۱۶۹

مقالات نقش معلمان و روش‌های آموزش تاریخ

۸. توانمندی‌های معلمان در آموزش تاریخ / امیر آریایی‌نژاد..... ۲۰۷
۹. نقش معلم در انتخاب بهترین روش تدریس درس تاریخ / فروزان ادیب‌فر..... ۲۳۱
۱۰. یادگیری درس تاریخ براساس شیوه پرسش و استدلال بر مبنای نظریه ساخت‌گرایی / مریم بیژنی..... ۲۵۵
۱۱. آموزش تاریخ به‌صورت طرح مسئله / پروانه گودرزی، رضوان نعمتی..... ۲۷۳
۱۲. استفاده از رسانه و وسایل آموزشی به عنوان یک ضرورت در امر آموزش تاریخ / حمید اشرفی خیرآبادی..... ۳۱۳
۱۳. نقش فیلم، مستندهای تاریخی و برگزاری اردوهای تاریخی در آموزش تاریخ و علاقه‌مند کردن دانش‌آموزان نسبت به درس تاریخ / نادر راز، هاشم ملک‌شاهی..... ۳۲۹
۱۴. تأثیر رویکرد همگرایانه جمعی در آموزش تاریخ در مدارس / کورش صالحی، لیلا عزیزیان..... ۳۴۹

۱۵. جستاری در گونه‌های تأثیرگذار ادبیات کودک و نوجوان بر آموزش تاریخ / الهه محجوب..... ۳۶۹
۱۶. ضرورت تدریس تاریخ با روش‌های پژوهشی تاریخ شفاهی / مسیح جواهردهی..... ۳۸۷
۱۷. بررسی مؤلفه‌های گسترش مهارت تاریخ‌پژوهی محلی در مدارس از دیدگاه معلمان تاریخ استان مازندران / رضا عبادی جامخانه، رحیم حیدری گرجی، حبیب‌الله بالویی جامخانه، یوسف علی‌نژاد..... ۴۱۱
۱۸. بررسی نقش گروه‌های آموزشی در نظام آموزشی کشور / رزا معماری..... ۴۳۵

مقدمه انجمن ایرانی تاریخ

از جمله مقوله‌های بسیار مهم جوامع بشری که همواره در حیات درازنای انسان، عجین با فکر و اندیشه و عمل بزرگان اعم از پیامبران، اندیشمندان، سیاستمداران، حکمرانان و سایر اقشار مختلف مردم بوده، مقوله تاریخ و پدیده‌های تاریخی است. هرچند در گذشته‌های خیلی دور جنبه نظری و تئوری تاریخ به مفهوم امروزی مد نظر نبوده؛ اما بدون تردید جنبه علمی و کاربردی آن همواره مورد توجه جدی اهل نظر و عمل بوده و در شرایط و موقعیت‌های مختلف نیز مورد استفاده یا سوء استفاده قرار می‌گرفته است.

آنچه که خوشبختانه در طی قرون اخیر، در حوزه مقولات تاریخ اتفاق افتاد گشوده شدن افق‌های تازه و رویکردهای جدید و مهم‌تر بود که ابتدا، در غرب (بعد از رنسانس) و سپس در مناطق دیگر به‌ویژه در ایران معاصر، مطرح گردید. مقوله «آموزش تاریخ» به مفهوم کلی و نیز ضرورت‌های آموزش تاریخ، کم و کیف آن، متدهای لازم، ویژگی‌های تعلیم‌دهندگان تاریخ و امثالهم از آن جمله به حساب می‌آیند.

در نظام آموزشی نوین ایران، تاریخ از اولین واحدهای درسی دانش‌آموزان بود، که در آغاز با داستان‌های اساطیری و آموزه‌های شاهنامه همراه شده و به تدریج با ترجمه‌های آثار مورخان اروپایی، تاریخ ایران از افسانه‌ها فاصله گرفت و به آموزه‌هایی از تاریخ ملی و جهانی روی آورد. در دوره قاجار و به هنگام تدریس تاریخ اروپا و انقلاب‌های آن در مدرسه دارالفنون، به‌دستور دربار قاجار تدریس آن درس ممنوع شد و به دانش‌آموزان آن مدرسه نیز توصیه شد که تاریخ نخوانند و در واقع این آغاز هشدار برای تدریس تاریخ در مدارس دولتی بود.

واقعیت این است که از زمان تأسیس مدارس جدید در ایران، تنها قرائت حکومتی از تاریخ ارائه شد و بدین ترتیب دانش تاریخی در دست دولت‌های حاکم به بازگو کننده رخداد‌های صرفاً سیاسی با محوریت پادشاهان و با رویکرد ایدئولوژیک تدریس

می‌شد. با گذشت زمان و پدید آمدن مورخان مستقل، رویکردهای دیگری از تاریخ در نظام آموزشی پدیدار گشت. با ظهور و بروز نهضت مشروطه، روزنه‌ای امید در اذهان مردم در مبحث آموزش تاریخ ایجاد شد و این مقوله به جد مورد توجه مورخان و اندیشمندان قرار گرفت؛ اما پس از چندی از مشروطه نگذشته بود، که همچنان رویکردهای حکومتی با صبغه‌ای دینولوژیکی از نوع باستانگرایی، ناسیونالیستی، مذهبی و ... این مقوله را تحت الشعاع قرار داده و در سیطره خود گرفت و تا به امروز نیز ادامه دارد.

همایش حاضر درصدد است تا روند این تحولات در اندیشه تاریخ‌باوری و تاریخ‌پژوهی را بررسی کرده و به اصلاح برداشت‌ها و باورهای تاریخی کمک کند. اصلاح روش‌های آموزشی و تهیه متون درسی مناسب و وجود معلم درد آشنای تاریخ می‌تواند به جذابیت درس تاریخ در مدارس و رشته تاریخ در دانشگاه منجر شود. در این راستا سلسله همایش‌های «آموزش تاریخ» به بررسی نقادانه محتوای دروس تاریخ، جایگاه آموزشی معلم تاریخ و تاریخ آموزش و پرورش معاصر پرداخته است. دست اندرکاران این همایش‌ها به ایده‌کلیدی «یان میک»، محقق برجسته حوزه «پژوهش و نگارش کتاب درسی» با عنوان «کتاب‌های درسی، آینده یک ملت»، اعتقاد دارند که «کتاب درسی بد، برای تمام اعضای یک ملت می‌تواند فاجعه‌بار شوند».

دکتر ذکراالله محمدی

رئیس هیئت مدیره انجمن ایرانی تاریخ

آذر ۱۳۹۹